

EMEKLİLERİN YAŞAM KOŞULLARINA İLİŞKİN ANALİZ: MERSİN İLİ ÖRNEĞİ

Erkan AKTAŞ

Prof. Dr., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü/ Mersin Üniversitesi
aktaserkan@gmail.com

ORCID: 0000-0002-7068-2807

Erhan GÜLCAN

Dr. Öğr. Üyesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Bölümü/Mersin Üniversitesi

erhanglc@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0182-8163

Nurcan TEMİZ

Dr. Öğr. Üyesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri
Bölümü/ Mersin Üniversitesi

nurcantemiz@mersin.edu.tr

ORCID: 0000-0001-9143-3845

Aliye DALGAKIRAN

Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Öğrencisi/ Mersin Üniversitesi

aliyedalgakiran33@gmail.com

ORCID: 0009-0003-3691-3661

Başvuru Tarihi: 06/05/2025

Kabul Tarihi: 30/05/2025

DOI: 10.21441/sosyalguvence.1692308

Türü: Araştırma Makalesi

Atıf: Aktaş, E., Gülcan, E., Temiz, N., & Dalgakıran, A. (2025). Emeklilerin Yaşam Koşullarına İlişkin Analiz: Mersin İli Örneği. Sosyal Güvençe Dergisi, 2025 (Özel Sayı), 64-93. doi: 10.21441/sosyalguvence.1692308

ÖZ

21. yüzyılda sosyal güvenlik sistemleri çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu sorunlar arasında demografik nitelikli olanlar, özellikle de nüfusun yaşlanması, sosyal güvenlik sistemleri açısından en önemli ve öncelikli meselelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, emeklilik sistemleri yaşlanan nüfusun yaşam koşullarını belirlemede giderek daha kritik bir rol üstlenmektedir. Bu çalışma, Türkiye’de en fazla emekli nüfusuna sahip illerden biri olan Mersin örneğinde, emeklilerin yaşam koşullarını incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın, bölgesel farklılıkların

anlaşılmasına katkı sağlaması hedeflenmektedir. Araştırmada veri toplama sürecinde hem yüz yüze hem de çevrimiçi anket yöntemleri kullanılmış; Mersin’de yaşayan emeklilere yönelik olarak gerçekleştirilen bu saha çalışmasında emeklilerin yaşam kalitesi çok boyutlu olarak değerlendirilmiş ve ilgili sosyo-ekonomik politikalara yönelik öneriler geliştirilmiştir. Son yıllarda yaşanan ekonomik dalgalanmalar, artan enflasyon oranları ve yükselen yaşam maliyetleri, emeklilerin yaşam kalitesini olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle emekli aylıklarına yapılan zamlarla hissedilen enflasyon arasındaki uyumsuzluk, emeklilerin reel gelir düzeyleri üzerinde önemli etkiler yaratmıştır. Bu doğrultuda, Mersin ilinde emeklilerin gelir düzeyleri ve gelir kaynakları, alım güçleri, eğitim durumları, hanehalkı büyüklüğü, ikamet edilen ilçe ve konut türü ile emeklilik sonrası çalışma durumu gibi çeşitli faktörler analiz edilmiştir. Araştırmada istatistiksel analiz yöntemi olarak Ki-kare testi ve LOGIT modeli kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, Mersin’de emeklilerin ortalama hanehalkı geliri 32.473 TL olarak hesaplanmış; LOGIT analizi sonucunda ise emeklilerin çalışma nedenleri belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Emeklilik, Mersin ili, yaşam koşulları, emeklilik geliri.

ANALYSIS OF LIVING CONDITIONS OF RETIRED PEOPLE: THE CASE OF MERSİN PROVINCE

ABSTRACT

In the 21st century, social security systems face various problems. Among these problems, demographic ones, especially the aging of the population, stand out as one of the most important and priority issues for social security systems. In this context, retirement systems are increasingly playing a critical role in determining the living conditions of the aging population. This study aims to examine the living conditions of retirees in the case of Mersin, one of the provinces with the largest retired population in Turkey. The study is aimed to contribute to the understanding of regional differences. In the research, both face-to-face and online survey methods were used in the data collection process; In this field study conducted for retirees living in Mersin, the quality of life of retirees was evaluated multidimensionally and suggestions were developed for relevant socio-economic policies. The economic fluctuations, increasing inflation rates and rising living costs experienced in recent years have negatively affected the quality of life of retirees. In particular, the mismatch between the increases made to retirement salaries and the inflation felt has had significant effects on the real income levels of retirees. In this context, various factors such as income levels and sources of income, purchasing power, education status, household size, district of residence and type of housing and employment status after retirement were analyzed in Mersin province. Chi-square test and LOGIT model were used as statistical analysis methods in the research. According to the findings, the average household income of retirees in Mersin was calculated as 32,473 TL; As a result of the LOGIT analysis, the reasons for retirees' work were determined.

Keywords: Retirement, Mersin province, living conditions, retirement income.

GİRİŞ

Uluslararası Sosyal Güvenlik Derneği (ISSA) 2019 yılında *Sosyal Güvenliğin On Küresel Meydan Okuması* adlı raporunda 21. yüzyılda sosyal güvenlik sistemlerinin karşı karşıya kalacağı temel zorlukları ortaya koymaktadır. Raporda yer alan bu meydan okumalar; Sağlık ve Uzun Vadeli Bakım, Sosyal Güvenliğin Kapsama Açığı, Nüfusun Yaşlanması, Teknolojik Dönüşüm, Daha Yüksek Kamu Beklentileri, Gençlerin İstihdamı, İşgücü Piyasaları ve Dijital Ekonomi, Yaşam Boyu Eşitsizlikler, Yeni Riskler ve Şoklar ile Sıradışı Olaylar olarak sıralanmaktadır. Bu meydan okumalar arasında özellikle Sağlık ve Uzun Vadeli Bakım ve Nüfusun Yaşlanması konuları, sosyal güvenlik sistemlerinin yaşlılara yönelik sosyal koruma düzeylerini olumsuz etkilemesiyle ilgilidir. Diğer meydan okumalar ise yaşlılara yönelik sosyal koruma düzeyini dolaylı ancak önemli derecede etkileyen alanlardır (ISSA, 2019).

ISSA'nın 2019 yılı küresel raporuna göre sosyal güvenlik ve bakım sistemlerinin yüzleştiği sağlık ve uzun vadeli bakım konularına ilişkin riskler dünyada hızla artmaktadır. 21. yüzyılın bu küresel meydan okumaları bağlamında nüfusun yaşlanması sosyal güvenlik sistemlerinin en önemli ayaklarından birini oluşturan emeklilik sistemlerinin önemli sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Emeklilik dönemlerinde bireylerin düşük gelir elde etmesi onları yoksulluk ile karşı karşıya bırakırken, bu durum birçok ülke açısından endişe kaynağı olmaktadır. Bireylerin emeklilik gelirlerinin yetersizliği onları yeniden çalışma yaşamına yöneltirken, bulabildikleri ve çalışabildikleri işler ise daha çok standart dışı istihdam biçimleri olmaktadır. Emeklilerin düşük çalışma koşulları ve enformel biçimde çalışmaları sadece gelişmekte olan ülkeler için değil aynı zamanda gelişmiş ülkeler için de önemli bir sorun haline gelmektedir (ISSA, 2019, s. 23, 25).

Pek çok ülke, nüfusun yaşlanması tehdidiyle karşı karşıyadır. Nüfusunun %20'sinden fazlası 65 yaş ve üzeri olan ülkeler, "süper yaşlı ülkeler" olarak tanımlanmakta olup, bu kategoride başta Japonya ve bazı Avrupa ülkeleri yer almaktadır. Ayrıca, Avrupa ve Doğu Asya'daki daha fazla ülkenin 2035 yılına kadar bu süper yaşlı sınırını aşması beklenmektedir. Küresel olarak 65 yaş ve üzerindekiilerin sayısı 2025 yılında 857 milyon iken bu rakamın %35'lik bir artışla 2035 yılında 1,2 milyara çıkması beklenmektedir. Nüfusun yaşlanmasının, emeklilik sistemlerinde sorunlara ve bağımlılık oranlarının artmasına yol açacağı, bu durumun da ülkelerin sosyal güvenlik sistemlerinin mali sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkileyeceği öngörülmektedir (WEF, 2025, s. 60).

Türkiye'de yaşlı nüfusun durumu incelendiğinde, doğurganlık hızının yıllara göre kademeli olarak azalması ve doğumdan sonraki yaşam beklentisinin artması

nedeniyle, 65 yaş ve üzeri nüfusun toplam nüfus içindeki oranının giderek arttığı görülmektedir. Bu oran 2019 yılında %9,1'den %10,6'ya artmıştır. Anılan oran Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nüfus kestirimlerine göre 2030 yılında %13,5'a, 2040 yılında %17,9'a ve yine 2080 yılında %33,4'e artması beklenmektedir. Böylece Türkiye'de her üç kişiden birinin 65 yaş ve üzerinde olması beklenmektedir (TÜİK, 25 Nisan 2025).

Nüfusun yaşlanması koşutluğunda emekli nüfusu da hızla artmaktadır. Bununla birlikte emeklilerin toplum içindeki yeri de ön plana çıkmaktadır. Emeklilerin yaşam koşullarına ilişkin alan uygulamaları literatürde sınırlı şekilde yer almaktadır. Bu kapsamda çalışma Mersin ilindeki merkez ilçelerde emeklilerin yaşam koşullarını değerlendirmek açısından önemlidir. Çalışmada Mersin ilinde emeklilerin hanehalkı büyüklüğü, ikamet etme süreleri, eğitim durumları, gelir kaynakları, harcama düzeyleri, barınma durumları konularında analizler yapılarak sosyo-ekonomik durumları incelenmektedir. Böylece, emeklilerin yaşam koşullarına ilişkin analizler sonucunda elde edilecek sonuçlar emeklilere ilişkin oluşturulacak politikalara yön verebilecektir. Bu anlamda emeklilerin yaşam koşullarının kapsamlı biçimde ele alan çalışmaların sınırlı olması nedeniyle, bu çalışmada emeklilerin yaşam koşullarının bilinmesine ve bir değerlendirme yapılabilmesine katkı sağlayabilecektir.

Karadeniz & Durusoy-Öztepe çalışmalarında (2013) Türkiye'de yaşlı nüfusun yaşam koşullarına ilişkin en önemli durumlardan biri olan yoksulluk durumunu ele almaktadır. Bu çalışmada Türkiye'de yaklaşık her dört yaşlıdan birinin yoksulluk sınırının altında yaşadığını tespit edilmektedir. Ayrıca, primli ve primsiz sosyal güvenlik sistemlerine dahil olan yaşlı nüfusun elde ettikleri gelir veya aylık türlerine göre dağılımları verilmektedir. Yazarların yaptıkları çalışmadan elbette pek çok çıkarımlar yapılabilmektedir. Ancak söz konusu çalışma ile paralellik göstermesi bağlamında sosyal sigortalar/primli rejim kapsamında aylık ve gelir durumu önemli olmaktadır. Buna göre, yazarlar erkek yaşlı nüfusun %68,2'sinin, kadın yaşlı nüfusun %8,9'unun emeklilik aylığı aldığını ve toplam nüfus içinde emeklilik aylığı alanların oranının ise %34,7 olduğunu belirtmektedir. Yine çalışmada toplam yaşlı nüfus içinde dul ve yetim aylığı alanların oranı %16,9 iken, gazi-maluliyet aylığı alanların oranı %1,1 olarak tespit edilmektedir. Böylece, yazarların yaptıkları hesaplamada 65 yaş üstü nüfusun sadece %52,7'si primli sosyal güvenlik sisteminden aylık ya da gelir aldığı görülmektedir. Yazarlar, çalışmalarının sonucunda, istihdama katıldıkları dönemde sosyal sigorta kapsamı dışında kalan kişilerin emekliliğe erişememeleri nedeniyle yoksullukla daha fazla karşı karşıya kaldıklarını ortaya koymakta; emeklilik aylıkları ve hak sahipliğinin, gelirler aracılığıyla yoksulluktan dışlanmak için önemini vurgulamaktadırlar.

Genel olarak emeklilik sürecinde bireylerin işgücü piyasasından çekilmesi ve yeni bir yaşam biçimine geçmesi beklenmektedir. Yaşlı bireylere emeklilik dönemlerinde yaşam koşullarını ilgilendiren konularda sağlanacak katkılar yaşam kalitelerini etkilemektedir. Ancak diğer yandan, emekli bireylerin bu dönemde karşılaştıkları zorluklar yaşama bağlanma durumlarını olumsuz etkileyecektir. Bu bağlamda emeklilerin yaşam koşulları ile yaşama bağlılıkları arasında pozitif bir ilişki bulunmaktadır (İlbay, Yiğit & Özişli, 2016, s. 38).

Ancak, yaşlılık aylığı alan emekliler ekonomik, sosyal, psikolojik vb. nedenlerle işgücü piyasasında emeğini yeniden arz edebilmektedir. Oral çalışmasında (2008, s. 136 ve devamı) bu nedenleri; yaşlılık aylıklarının düşük olması ve aktif dönemlerinde aldıkları ücretlerle oranlandığında emekli aylıklarının düşük kalması olarak kümelendirmektedir. Bu durumda emekli birey kendi ve ailesinin yaşam koşullarını iyileştirmek için yeniden çalışmaya başlamaktadır. Ayrıca, Çakan ve Gök (2022, s. 101-103) çalışmalarında, bireyin emeklilik kararlarını etkileyen en önemli faktörün, çalışırken sahip olduğu yaşam koşullarını emeklilik döneminde de sürdürebilme beklentisi olduğunu ifade etmektedirler. Yüksek emeklilik geliri olasılığı, bireylerin emeklilik kararlarını olumlu yönde etkilemektedir. Bu doğrultuda, emeklilik döneminde beklenen yaşam koşulları, bireylerin emeklilik kararları üzerinde belirleyici bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Birey yaşamının her döneminde çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalabilmektedir. Bu tehlikeler kimi zaman bulunduğu çevreden kimi zamanda fizyolojisinden ve sosyal bir varlık olmasından kaynaklanmaktadır. Birey, yüzleştiği tehlikelere veya risklere karşı kendisini bireysel çözümlerle koruma yoluna gitmekte, başa çıkamadığı durumlarda da toplumca çözümlerle korunma yoluna gitmektedir. Bu bağlamda, toplumsal düzeyde korunma ihtiyacının ortaya çıkmasıyla birlikte, sosyal güvenlik olarak tanımlanan korunma mekanizmaları da gelişmeye başlamış ve toplumsal gelişmeyle eş zamanlı bir ilerleme göstermiştir. (Tuncay & Ekmekçi, 2021, s. 1; Güzel & Okur, 2003, s. 1).

Yaşlılık, ortaya çıkış nedenleri itibariyle fizyolojik bir risk olarak değerlendirilirken, sonuçları bakımından bireyin işgücü piyasasından çekilmesine, dolayısıyla gelir ve kazanç kaybına ve yaşamını sürdürmesi için gerekli olan gelirin kesintiye uğramasına yol açabilmektedir. Bu nedenle, yaşlılık riski, tarih boyunca toplumlar tarafından karşılanması gereken temel bir risk olarak görülmüş; bu riskin yeterince karşılanamadığı durumlarda ise ciddi bir sosyal sorun olarak ortaya çıkmıştır (Tuncay & Ekmekçi, 2021, s. 9-10, 517; Güzel & Okur, 2003, s. 3-4, 312).

Nüfus içinde artan işgücünün karşılaşılabileceği sosyal risklerin özellikle de

yaşlılık riskinin güvence altına alınması, Sanayi Devrimi'nin gerçekleşmesi sonrasında tüm ülkeler için daha önemli hale gelmiştir. Gelişen sosyo-ekonomik haklar içinde yer alan sosyal güvenlik hakkının devlet tarafından sağlanması hem uluslararası hem de ulusal boyutta genel kabul görmüştür. Bu nedenle, birçok ülkenin sosyal güvenlik sistemlerinin temelini oluşturan ve kamu tarafından uygulanabilecek iki çağdaş model olarak Bismarck ve Beveridge tipi sosyal güvenlik modelleri oluşturulmuştur. Beveridge modeli sabit oranlı faydaya dayalı iken, Bismarck modeli işgücü piyasasındaki kazançlara dayalıdır. Ancak tüm ülkeler kendi ekonomik sistemlerine bağlı olarak bu iki modelden birini ya da karma bir modelini uygulamaktadır (Cremer & Pestieau, 2003, s. 182; Hinrichs, 2019, s. 422).

Tarihsel açıdan bakıldığında Almanya kapsamlı ve sistematik olarak refah devletine geçişi gerçekleştiren ilk ülke özelliğine sahiptir. Bu anlamda Almanya'da refah devletine kurumsal geçiş sosyal sigortaların ve özellikle de emeklilik sigortasının oluşturulmasıyla gerçekleşmiştir. Almanya'da maden sektöründe ve çeşitli mesleklerde parçalı yaşlılık sigortası uygulamaları ile Başbakan Bismarck tarafından hazırlanan emeklilik taslakları bulunmasına rağmen kapsamlı bir model geliştirilmemiştir. Bismarck emeklilik sistemi olarak bilinen emeklilik sigortası, tam teşekküllü ve zorunlu biçimde Yaşlılık ve Malullük Sigortası Yasası adıyla 1889 yılında kabul edilerek 1891 yılında yürürlüğe girmiştir (Scheubel, 2013, s. 77-78, 80).

Bu anlamda sosyal sigorta sistemi kapsama aldığı riskler bakımından devlet tarafından yasalarla düzenlenen kamu hukuku niteliği taşıyan ve zorunluluk esasına dayanan bir sistem olarak tanımlanmakta, sağladığı faydalar ve sosyal koruma kapsamı açısından ise sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden ayrılmaktadır. Bu nedenle sosyal sigortanın kapsamındaki koruma, karşılıklılık ilkesi gereği talep edilebilir bir haktır (Işık-Erol, 2019, s. 2 ve 11).

Beveridge tipi sosyal güvenlik modeli, 1942 yılında İngiltere'de yayınlanan bir rapora dayanmaktadır. Beveridge raporunda yaşlılığa bağlı emeklilik planlarının (scheme) 1 Haziran 1944 tarihinde herkes için kapsama alınacağı belirtilmiştir. Bu emeklilik planları katkıya dayalı olmakla birlikte, belirlenen katkı süresi ve miktarının yetersiz olması durumunda gelir testine dayalı emeklilik planlarının devreye gireceğini içermektedir (Beveridge, 1942, s. 76,98, 99 ve 103). 1942 yılında Beveridge Planı sunulduktan itibaren önemli bir etki alanına sahip olarak Anglo-Sakson ülkeleri (ABD hariç) ve tüm İskandinav ülkelerinde vatandaşlık esasına göre vergi ve vergi benzeri desteklerle finanse edilen evrensel sabit oranlı emeklilik gelirleri sağlanmaktadır. Böylece çağdaş toplumlarda yaşlı nüfusa emeklilik planları sağlanmaktadır (Hinrichs, 2019, s. 417, 422).

Dünyada sosyal güvenliğin uluslararası boyutta yaygınlık kazanmasında Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ)’nün sosyal güvenlik alanındaki 102 sayılı “Sosyal Güvenliğin Asgari Normlarına İlişkin Sözleşme” büyük bir öneme sahiptir. Bu sözleşme ilklerin sözleşmesidir. Şöyle ki; ilk olarak bu sözleşme hem UÇÖ hem de uluslararası alanda ilk kez aile yükleri, iş kazası, yaşlılık, ölüm, meslek hastalıkları, malullük, hastalık, analık, işsizlik olmak üzere sosyal güvenlik alanındaki dokuz sosyal riski aynı anda tanımlayan bir sözleşmedir. Ayrıca, bu dokuz sosyal riskin her biri için alınması gereken önlemleri asgari düzeyde belirleyen, bu riskleri karşılayacak sürdürülebilir bir sistemin ve yönetimin kurulması için ilkeler belirleyen ilk ve tek uluslararası belgedir. Aynı zamanda 102 sayılı UÇÖ sözleşmesi emeklilik sistemlerinin gelişmesi için de ayrı bir öneme sahiptir. Söz konusu sözleşmeyi kabul eden üye ülkelerin asgari kabul etmesi gereken risklerin kapsamına uzun vadeli riskleri dahil etmesi, özellikle yaşlılık riskinin kapsama alınmasında ve gelişmesinde önemli bir rol oynamaktadır (ILO, 2011, s. 13; Turan, 2003, s. 10-11).

Türk sosyal güvenlik sisteminde yaşlılık riskinin kapsama alınması mevzuat bakımından primsiz ve primli sistem olarak iki farklı boyutta ele alınmaktadır. İlk olarak primsiz sistem sosyal yardım ve sosyal hizmet açısından sosyal güvenlik sisteminde prim ödemeye gerek kalmaksızın devletin 65 yaşını doldurmuş yaşlı, muhtaç, güçsüz ve kimsesiz Türk vatandaşlarına 2022 sayılı Kanun kapsamında gelir bağlayacağı 01.07.1976 tarihinden itibaren kabul edilmiştir. Böylece, Türkiye’de yaşlılık durumunda primsiz sistemde 65 yaş aylığı olarak bilinen aslında bir sosyal yardım türü olan karşılıksız bir koruma sistemi sağlanmaktadır (Yüksel, 2016, s. 263). İkinci olarak, primli sistem kapsamında işgücü piyasasından çekilme sonucu ortaya çıkan gelir kaybını güvence altına almak amacıyla çeşitli mevzuatlar uygulanmakta ve bu kapsamda yaşlılık aylığı/emeklilik aylığı ile gelir güvencesi sağlanmaktadır (Alper, 2011, s. 12-13; Işık-Erol, 2019, s. 9).

Türkiye’de sosyal sigorta sisteminin kurumsal yapısı 1945 yılında İşçi Sigortaları Kurumu’nun kurulması ile oluşturulmuştur. Daha sonra 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu ile kurumun adı Sosyal Sigortalar Kurumu olarak değiştirilmiştir (Alper, 2019, s. 270). Türkiye’de emeklilik aylığı olarak bilinen mevzuatta da yaşlılık aylığı olarak anılan bir gelir güvencesine sahip olmanın genel koşulları olan yaş, prim gün sayısı ve sigortalılık süresi sosyal sigorta mevzuatında sürekli değişmektedir. Yaşlılıkta gelir ve diğer koruma sistemi 1950 yılında Sosyal Sigorta Kurumu kapsamında Türk sosyal güvenlik sistemine dahil edilmiş ve uzun vadeli bir risk olarak değerlendirilmiştir. Böylece sigortalılar için çeşitli koşullara bağlı olarak yaşlılık aylığının yanı sıra diğer temel güvenceler de sağlanmıştır. İlk koşul olarak kadın ve erkek için yaş koşulu 60 iken, 1970’li yıllardan itibaren yaş koşulu kalkmış sigortalılık

süresi kadın için 20 yıl ve erkek için 25 yıl koşulu ve 5000 prim gün sayısı getirilmiştir. 1999 yılında 4447 sayılı Kanun ile sigortalılık başlangıcına göre kademeli yaş sınırı, prim gün sayısı ve sigortalılık süresi getirilmiştir (Alper, 2011, s. 12-13; Tuncay & Ekmekçi, 2021, s. 9-10, 517)

Sosyal sigorta mevzuatındaki son değişiklik 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu olmuştur. Şu anda mevcut sigortalılar için prim gün sayısı statülerine göre değişse de yaş koşulu tüm sigortalılık statülerinde kadınlar için 58, erkekler için 60 olmuştur (Işık-Erol, 2019, s. 9). 5510 sayılı Kanunda 2036 yılından itibaren de hem kadın hem erkek için yaşın artırılacağı ve 2048 yılı için kadın ve erkekte emeklilik yaşının 65 yaşına eşitleneceği belirtilmiştir (Alper, 2011, s. 31). Ancak, tüm bu emeklilik yaşına ilişkin düzenlemeler incelendiğinde standart bir yaş sınırının olmadığı anlaşılmaktadır. Türkiye’de çeşitli mevzuatlara bağlı olarak çok değişkenlik gösteren emeklilik koşulları bulunmaktadır. Emeklilikte yaş koşulu, 4447 sayılı İşsizlik Sigortası Kanunu’nun yürürlük tarihi (8.9.1999) öncesi ve sonrası uzun vadeli sigortalılık başlangıç tarihi, çalışanın yaptığı işin niteliği (örneğin, maden işçiliği), engelli çocuğu bulunan kadın sigortalıların durumu gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişebilmektedir. Belirtilen koşullar nedeniyle, çalışmada emeklilerin yaşına ilişkin belirli bir alt sınır öngörülmemiştir. Nitekim çalışmada yer alan Tablo 2’de de görüldüğü üzere, 60 yaş altı bireyler emekli nüfus içerisinde kayda değer bir orana sahiptir.

1. EMEKLİLERİN YAŞAM KOŞULLARINA İLİŞKİN LİTERATÜR

Literatürde emeklilik durumu ülkelerin çoğunda demografi, işgücü piyasaları ve toplumdaki değişimlere bağlı olarak sürekli değişmektedir (Castro, 2024, s. 321). Bireylerin emeklilik kararlarında önemli belirleyicilerden birisi, emeklilik sonrası mevcut yaşam koşullarına sahip olup olamayacağıdır. Emeklilik sonrası çalışmanın nedenlerinden diğeri de sosyal neden bağlamında işgücü piyasası içerisinde statülerini ve sosyal ilişkilerini sürdürmek istemeleridir. İşletme bakış açısıyla değerlendirildiğinde, işletmelerin emeklilik sonrası çalışanlarını elde tutma istekleri, mevcut yetkinliklerinden faydalanma arzusuna dayanmaktadır (Çakan & Gök, 2022, s. 99).

Emeklilik dönemi, genel olarak literatürde, kariyer aşamasından yeni bir aşamaya uyum süreci olarak tanımlanmakta ve bu sürecin başarısı yaşlılık dönemindeki yaşam kalitesini belirlemektedir (Çakan & Gök, 2022, s. 99). Bu anlamda emeklilik döneminde bireyin karşılaşabileceği değişimlere uyum sağlama becerilerinin geliştirilmesi için çeşitli desteklerin sunulması gerekmektedir. Emeklilik döneminde bireylere sunulan hizmetler, yaşam kalitesini artırmada önemli rol oynamaktadır.

Özellikle psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri başta olmak üzere sağlanacak her türlü destek, emeklilerin yaşamına olumlu katkı sağlayacaktır (İlbay, Yiğit & Özışli, 2016, s. 38).

Emeklilik, artık insanların işgücü piyasasında belirli bir süre çalıştıktan sonra gelir elde etmelerinin sona erdiği bir model olmaktan çıkmıştır. Bu durumun yerine, piyasa bağımlılığının sürdüğü farklı atipik çalışma biçimlerinin bulunduğu, bazı durumlarda hem emekliliğin hem de çalışmanın birlikte devam ettiği bir döneme dönüşmektedir (Çınay, 2023, s. 310).

Bu bağlamda, bireyin emeklilik döneminde çalışma durumu literatürde köprü istihdam olarak tanımlanmaktadır. Köprü istihdam, çalışmanın ve emekliliğin tam zamanlı veya kısmi olduğu durumların yanı sıra, kademeli geçişleri ve bunların çeşitli kombinasyonlarını da içeren bir istihdam biçimini ifade etmektedir (Durusoy-Öztepe & Adalı, 2022, s. 147).

Çınay (2023, s. 319-320) araştırmasında, emeklilik sonrası çalışma kararının alınmasında pek çok faktörün bir araya gelerek etkili olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, çalışmada emeklilik sonrası işgücüne katılımın temel nedeni olarak bireyin sevdiği işi sürdürme isteğinin ön planda olmadığı vurgulanmaktadır. Bunun yerine, emeklilikten sonra çalışmayı sürdürmenin temel nedeni olarak geçim sıkıntısı öne çıkmaktadır. Bununla birlikte emeklilik sonrası çalışma kararında çocukların eğitim masrafları, genç işsizliği, borçlanma gibi ekonomik nedenlerin etkili olduğu gösterilmektedir. Geçim sorununun çeşitli gelir ve meslek grupları için geçerli olduğu ve bu bağlamda kişilerin emekliliklerini erteleme ya da emekli olduktan sonra çalışmayı sürdürmenin genel bir eğilim olduğu da vurgulanmaktadır.

Aytaç çalışmasında (2017, s. 48, 54.) Bursa merkezde yaşayan 65 yaş üstü emeklilerin tutumlarını; cinsiyet, emeklilik statüleri, eğitim durumu, günlük aktiviteleri gibi örnekler üzerinden değerlendirmektedir. Bu çalışmada katılımcılar genel olarak emeklilik dönemlerindeki sosyal ilişkilerinin ve etkileşimlerinin emeklilik öncesi dönemdekilerine göre artış gösterdiğini belirtmektedir. Söz konusu çalışmada, bu araştırmada da olduğu gibi emeklilerin gelir durumları ele alınmaktadır. Aytaç çalışmasında katılımcılarının yaşları ile gelirleri arasında negatif bir ilişki olduğunu ifade etmektedir.

Çınay araştırmasında (2023, s. 320) emekliliği erteleme kararında ya da emeklilik sonrası çalışma kararında etkili olan temel faktörün emekli aylıklarının yaşam için gerekli düzeyden uzak olması olarak belirtmektedir. Bu nedenle anılan çalışmada emeklilik dönemi, elde edilen gelirin yetersizliği nedeniyle yaşamın eşitsizliklerinin şiddetlendiği bir dönem olarak değerlendirilmektedir.

Türkiye’de toplumsal değişimler ve dönüşümler yaşanmasına rağmen, geleneksel aile yapısının uzantısı olarak yaşlılar çocuklarının kendileri için güvence oluşturacağı düşüncesini benimsemektedir. Ancak, her yaşlı insanın yaşamında kendisini destekleyecek ve bakım sağlayacak bir çocuğu bulunmamakta ya da çocuklarından destek alamamaktadır. Öte yandan, birçok yaşlı, kendi geçimini sağlayabileceği bir gelire veya barınacak bir eve de sahip olmayabilmektedir (Akalin, 2024, s. 1243).

Akalin çalışmasında, Türkiye’de enflasyonun artmasının ve yaşam koşullarının güçleşmesinin özellikle yaşlılar için sorun yarattığını belirtmektedir. Yaşlıların fizyolojik, mental ve ekonomik nedenlerle var olan koşullara uyum becerileri giderek azalmaktadır. Ayrıca çalışmada, mevcut sistemde emeklilik, yaşlılık geliri ve malullük geliri elde etseler dahi, birçok yaşlının geçim sorunları yaşadığı ifade edilmektedir (Akalin, 2024, s. 1241, 1244).

Akalin çalışmasında, (2024, s. 1243-1244) günümüzde elde edilen gelirin önemli bir kısmının kira bedeli olarak ayrılması nedeniyle barınma harcamalarının diğer temel harcamaların yapılmasını engelleyebileceğini belirtmektedir. Kira miktarlarının ortalama emekli aylıklarının da üzerine çıktığı ve kira miktarlarının karşılanabilecek düzeyi aştığı belirtilmektedir. Bu nedenle çalışmada, yaşlı bireylerin kira artışları ve diğer fiyat artışları nedeniyle, temel fizyolojik ihtiyaçları olan beslenme gibi harcamalara yeterli düzeyde gelir ayıramadıkları ileri sürülmektedir.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Çalışma Hakkında Genel Bilgiler ve Çalışmanın Amacı

Emekliler, toplumun önemli bir kesimini oluşturmakta olup, ekonomik dalgalanmalar, yüksek enflasyon oranları ve artan yaşam maliyetleri gibi faktörlerden önemli ölçüde etkilenmektedir. Emeklilerin özellikle sabit gelire sahip olmaları ve tüketim alışkanlıkları sosyal yaşamlarında yaşadıkları zorlukları daha da belirgin hale getirmektedir. Bu durum, emeklilerin yaşam standartları üzerine derinlemesine bir analiz yapılmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Mersin ili örneğinde emeklilerin yaşam koşullarını etkileyen temel faktörleri belirlemek ve bu bulgular doğrultusunda sosyal güvenlik ile ekonomik politikaların iyileştirilmesine yönelik çözümler önermektir. Çalışmada emeklilerin gelir durumu, hane sayısı, eğitim durumu gibi sosyal yaşamlarına dair veriler toplanarak, bu unsurların bireysel ve toplumsal yaşam kalitesine olan etkileri analiz edilmiştir.

Çalışmada, bir yandan emeklilerin yaşam standartlarına etki eden temel

sorunların tespit edilmesi amaçlanırken, diğer yandan sosyal güvenlik ve ekonomik politikaları yeniden şekillendirmek için karar alıcılara veri temelli çözümler sunulması hedeflenmektedir. Ayrıca, bu çalışmanın sonucunda elde edilecek bulguların, farklı illerdeki emekli nüfusunun yaşam kalitesine ilişkin karşılaştırmalı analizler yapılmasına da katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Tüm bu faktörler, çalışmanın hem yerel hem de ulusal düzeyde sosyal ve ekonomik politikaların geliştirilmesi için kritik bir öneme sahip olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, Türkiye’deki emekli nüfusunun giderek artan önemi ve bu grubun yaşam kalitesine dair yetersiz veri bulunması nedeniyle ayrıca önem arz etmektedir.

TÜİK’in 2024 yılı Türkiye’nin nüfus verilerine göre yaşlı nüfus oranı %10,2 olmuştur. Yine bu verilerde illere göre toplam nüfus içinde yaşlı nüfusun oranı bakımından illeri beş oransal aralıktaki vermektedir. Yaşlı oranı en yüksek %16’nın üstünde olan iller, yaşlı oranı %13 ile %15,9 arasındaki ikinci yoğunluktaki iller, yaşlı oranı %10 ile %12,9 arasındaki üçüncü yaşlı yoğunluktaki iller ve bu oranı dördüncü aralıktaki %7 ile %9,9 arasındaki iller ve beşinci aralıktaki yaşlı oranı %6,9’un altındaki iller olarak ayırmaktadır. Mersin ili bu aralık içinde yaşlı oranı sıralamasında üçüncü yoğunluk aralığında bulunmaktadır (TÜİK, 13 Mart 2025).

Türkiye Emekliler Derneği’nin yaptığı 2024 yılı Emeklilerin Yaşadığı Yerler Araştırmasına göre Mersin 334 bin 22 kişi en çok emeklinin bulunduğu onuncu il olmuştur. Mersin ili, Türkiye genelinde emekli nüfusunun en yoğun bulunduğu bölgelerden biri olarak dikkat çekmektedir. Bölgenin kendine has ekonomik ve sosyal yapısı, emeklilerin yaşam standartlarını etkileyen faktörlerin daha yakından incelenmesine olanak tanımaktadır. Bu kapsamda, Mersin ili özelinde yapılacak bir çalışma, emeklilerin gelir düzeyi, harcama alışkanlıkları, eğitim durumu, hanehalkı sayısı gibi unsurları açığa çıkararak, daha geniş çapta politikalara rehberlik edebilecek çözümler önermeyi hedeflemektedir.

Araştırma verileri hem yüz yüze hem de çevrimiçi anketler yoluyla elde edilmiştir. Anket uygulamaları, Ocak–Mart 2025 döneminde elektronik ortamda gerçekleştirilmiştir. Özellikle merkez ilçelere odaklanılarak emeklilere ulaşmak amacıyla zaman zaman yüz yüze, zaman zaman da çevrimiçi anket yöntemleri kullanılmıştır. Anket süreci, Ocak ayında gerçekleştirilen emekli maaşı zammından önce başlatıldığından, veriler esas olarak 2024 Aralık ayı ekonomik koşullarını yansıtmaktadır. Yüz yüze anketlerde farklı merkez ilçelerde emekli evleri ziyaret edilmiştir. Anket sorularında, emeklilerin yaşam koşullarını etkileyen çeşitli değişkenlere odaklanılmıştır. Bu değişkenler arasında gelir durumu, harcama alışkanlıkları ve sosyal yaşam gibi unsurlar bulunmaktadır.

Çalışmada basit tesadüfî örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Örneklem büyüklüğü 390 kişi olarak hesaplanmış; ancak veri kaybı riskine karşı 34 kişi daha çalışmaya dâhil edilerek toplamda 424 anket verisine ulaşılmıştır. Araştırma, Mersin Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’nun 04.03.2025 tarihli ve 50 sayılı kararı ile etik açıdan uygun bulunmuştur.

2.2. Verilerin Analizi

Çalışmada toplanan veriler, betimsel ve karşılaştırmalı analizler kullanılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, emeklilerin yaşam standartlarını etkileyen faktörler arasındaki ilişkiler, çoklu regresyon analizi yöntemi ile incelenmiştir. Bu analizde, sınırlı bağımlı değişkenler için “LOGIT” modeli tercih edilmiş; LOGIT tahmini ise “Maksimum Olabilirlik (Maksimum Likelihood)” tahmincisi kullanılarak gerçekleştirilmiş ve daha tutarlı ve yansız sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Değişkenler arasındaki bağımsızlık testleri için ise Ki-Kare analizi uygulanmıştır.

$$n = \frac{z^2 \times p(1 - p)}{d^2}$$

Burada;

n = Örneklem hacmi, d = Kabul edilen hata tolerans düzeyi,

z = %95 güven düzeyine karşılık gelen standart z -değeri,

p = Anakitle oranını ifade eder. Örneklem hacmi bu formüle göre 390 olarak bulunmuştur.

Mersin’de yaşayan emeklilerin yaşam standartlarını etkileyen faktörler arasındaki ilişkinin incelenmesinde çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Ancak, Sıradan En Küçük Kareler (Ordinary Least Squares) tahmincisinin kullanılması durumunda, sıfır değerine sahip değişkenler için hata teriminin ortalamasının sıfır olacağı öngörülmüştür. Bu nedenle, sınırlı bağımlı değişken modeli olan “LOGIT” modeli uygulanmıştır. LOGIT tahmini, Maksimum Olabilirlik (ML) tahmincisi kullanılarak gerçekleştirilmiş ve bu yöntemle elde edilen sonuçların daha tutarlı ve yansız olduğu belirlenmiştir (İşyar, 1994). Ayrıca, LOGIT modeline birikimli lojistik dağılım fonksiyonu da denilmiştir.

$$P_i = F(\alpha + \beta X_i) = \frac{1}{1 + e^{-Z_i}} = \frac{1}{1 + e^{-(\alpha + \beta_i X_i)}} \quad 2.1$$

Yukarıdaki 2.1 numaralı formülde P_i ($i=0,1$) açıklayıcı değişkenin (X_i) hakkında bilgi veri iken i -ninci bireyin belirli bir seçimi yapma olasılığını ifade etmektedir. F bir

kümülatif lojistik olasılık fonksiyonu, Zi ölçülmemiş indeksi göstermektedir (İşyar,1994).

Bağımlı değişken işsiz, işi var şeklinde (0-1) oluşturulacaktır.

Aynı zamanda β_j açıklayıcı değişkenin değerindeki bir birimlik değişiminin marjinal etkisi olasılıklı değişme oranı formül 2.2'ye göre hesaplanabilir (Gujarati,2000).

$$(\beta_i \hat{P}_i (1 - \hat{P}_i)) \quad 2.2$$

Burada β_j açıklayıcı değişkenin katsayısı. P_i ise i-ninci değere karşılık gelen olasılığı temsil etmektedir.

$$\hat{P}_i = \frac{n_i}{N_i} \quad 2.3$$

2.3 numaralı formülde n örnek sayısını ve N ise toplam sayıyı temsil etmektedir.

Genel olarak j-ninci açıklayıcı değişkenin bir birimlik artışa karşılık bahis oranındaki yüzde değişimi aşağıda yer alan formül 2.4 ile hesaplanabilir.

$$(\text{ters log}(\beta_j) - 1) * 100 \quad 2.4$$

Araştırmaya konu olan değişkenler arasındaki bağımsızlık testlerinde ki-kare analizi kullanılmıştır. Ki-kare testi bu tür analizlerde kullanılan en yaygın yöntemlerden biridir (Kartal, 1998: 119-123; Donald & Lindgren, 1996: 522-523).

3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Anket en fazla Mezitli (%39,4) ve Yenişehir (%25,9) ilçelerinde yapılmıştır. Bu ilçeler, genellikle gelir seviyesi daha yüksek ve yaşam koşulları görece iyi olan bölgeler olarak bilinmektedir. Tablo 1'de görüldüğü gibi ankete katılımı merkez ilçelerde diğer ilçelere göre daha fazla olduğu gözlenmektedir.

Tablo 1: Anketin Yapıldığı İlçeler

İlçe	Adet	Yüzde (%)
Akdeniz	60	14,2
Mezitli	167	39,4
Tarsus	21	5,0
Toroslar	53	12,5
Yenişehir	110	25,9
Diğer ilçeler	13	3,1
Toplam	424	100

3.1. Mersin İlinde Yapılan Anket Çalışması: Emeklilerin Sosyo-Ekonomik Durumu

Türkiye’de konut alımı ve kira gibi konut yüklerinin durumuna, haneye yük getirip getirmediğine ilişkin TÜİK’in 2024 yılı verilerine bakıldığında çok yük getiriyor diyenlerin oranı %13,6 iken, biraz yük getiriyor diyenlerin oranı %71,2’dir. Yük getirmiyor diyenlerin oranı ise %15,2’dir. Türkiye’de konut harcamaları dışında taksit ve borcu olanların oranı %56,3 olarak oldukça yüksektir (TÜİK, 30 Aralık 2024).

TÜİK’in 2024 verilerine göre; oturduğu konuta sahip olanların oranı %56,1’dir. Kirada oturanların oranı %28 ve çok düşük bir oran olsa da lojmanda oturanların oranı ise %0,9’dur. Diğer yandan kendi konutunda oturmayıp kira ödemeyenlerin oranı %15’tir. (TÜİK, 30 Aralık 2024).

Tablo 2: Yaş Grupları

Yaş Grubu	Adet	Yüzde (%)
60 Yaş ve altı	137	32,3
61-70 Yaş	188	44,3
71+ Yaş	99	23,3
Toplam	424	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi anket katılımcılarının büyük bir kısmı (%44,3), 61-70 yaş aralığındaki emeklilerden oluşmaktadır. 71 yaş ve üzerindeki emeklilerin oranı %23,3 olup yaşlı nüfusun önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. 60 yaş ve altı emekliler, %32,3 oranı ile nispeten genç emeklilerin de ankete önemli ölçüde katılım sağladığını göstermektedir. Bu da, emeklilerin çoğunlukla aktif yaşlılık döneminde olduğunu ve bu grubun özel gereksinimlerinin dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

3.2. Emekli Hanehalkı Büyüklüğü

TÜİK verilerine göre, Türkiye’de ortalama hanehalkı büyüklüğü 2008 yılında 4 kişi iken, 2022 yılında 3,17’ye ve 2023 yılında 3,14 kişiye gerilemiştir. TÜİK 2023 yılında illere göre verdiği hanehalkı sayısı büyüklüğü sıralamasında beş aralık belirlenmiştir. Bu hanehalkı sayısı büyüklüğünde aralık; 3,81’den büyük olan iller, 3,26 ile 3,80 aralığında olan iller, 2,98 ile 3,25 aralığında olan iller, 2,75 ile 2,97 aralığında iller ve 2,74’ten küçük olan iller olarak verilmektedir. Mersin hanehalkı büyüklüğü olarak bu beşli aralık içinde 2,96 ile 3,25 aralığındaki iller arasına girmektedir. Buna göre Mersin ili beşli aralıkta üçüncü sırada yer almaktadır (TÜİK, 15 Mayıs 2024).

Diğer yandan, TÜİK’in Türkiye genelindeki 2023 yılına ilişkin verilerinde tek kişilik hanehalkı oranı %19,7 iken, sadece eşlerden oluşan çekirdek aile oranı %14’tür. Sadece eş ve çocuklardan oluşan çekirdek aile oranı ise %39,2 olmuştur (TÜİK, 15 Mayıs 2024).

Türkiye’de 2024 yılındaki TÜİK verilerinde 1 milyon 750 bin 900 yaşlının tek başına yaşadığı ifade edilmektedir. Ayrıca, 6 milyon 726 bin 583 hanede en az bir yaşlının olduğu ve bu oranın %25,3 olduğu belirtilmektedir. Yaşlının bulunmadığı hanehalkı oranı ise %74,7 ile oldukça yüksektir (TÜİK, 13 Mart 2025).

Tablo 3: Hanede Yaşayanların Sayısı

Hane Sayısı	Adet	Yüzde (%)
1 kişi	69	16,3
2 kişi	181	42,7
3 kişi	89	21
4 kişi	58	13,7
5 ve üzeri	27	6,4
Toplam	424	100

Tablo 3’te görüleceği üzere emeklilerin en büyük kısmı (%42,7) iki kişilik hanelerde yaşamaktadır. Bu, emekli bireylerin çoğunlukla eşleriyle birlikte yaşadığını göstermektedir. Tek başına yaşayan emeklilerin oranı %16,3 olup bu kesim sosyal ve ekonomik açıdan daha kırılgan bir yapıya sahip olabilmektedir. Tek başına yaşayan emekliler, çocuklarıyla birlikte yaşamadıkları için çocuklarının sosyo-ekonomik desteğini alamayabilmektedir (Akalin, 2024, s. 1243). Buna ek olarak, emekliyi özellikle olumsuz etkileyen duyguların başında yalnızlık gelmektedir (Marangoz, 2017, 14.). Üç ve daha fazla kişilik hanelerde yaşayan emekliler, genellikle çocukları veya diğer aile üyeleriyle birlikte yaşamaktadır.

3.3. Emeklilerin Mersin’de İkamet Etme Süreleri

Anket katılımcılarının %41,3’ü 41 yıl ve daha uzun sürededir Mersin’de yaşamaktadır. Tablo 4’de görüleceği üzere emeklilerin büyük bir kısmının Mersin’e uzun süreli yerleşmiş olduğunu ve kente aidiyet geliştirdiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Mersin’de İkamet Süreleri

Yıllar	Adet	Yüzde (%)
20 yıl ve altı	107	25,2
21-40 yıl	142	33,5
41 yıl ve üzeri	175	41,3
Toplam	424	100

Ayrıca, bu çalışmada da anlaşılabacağı üzere emekli olup sonradan Mersin’e yerleşen emekli sayısının da önemli düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

3.3.1. Eğitim Durumu

Anket sonuçlarına göre Mersin’deki emeklilerin büyük bir kısmı lise ve üniversite mezunudur. Tablo 5’de görüleceği üzere emeklilerin %26,6’lık kesimin üniversite mezunu olması, eğitim seviyesinin genel olarak yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak, %28,7 ile en büyük oranı ilkökul mezunları oluşturmaktadır. Bu durum, daha yaşlı neslin eğitim imkanlarının görece sınırlı olmasıyla açıklanabilir. Okur-yazar olmayan kesimin oranının %3,2’de kalması, genel okuryazarlık oranının yüksek olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5: Emeklilerin Eğitim Düzeyi

Eğitim Düzeyi	Yüzde (%)
Okur-yazar değil	3.2
İlkokul mezunu	28.7
Ortaokul mezunu	15.4
Lise mezunu	26.1
Üniversite mezunu	26.6

3.4. Ekonomik Durum ve Gelir Kaynakları

TÜİK’in (30 Aralık 2024) 2024 yılı için yoksulluk verilerine göre, Türkiye’de yoksulluk oranı %13,2 olmuştur. Diğer yandan eğitim ve yoksulluk ilişkisine göre en yüksek yoksulluk oranı %24,7 ile bir okul bitirmeyenlerde görülmektedir. Ayrıca, lise altı eğitilmişlerin yoksulluk oranı %13,6 iken, lise ve dengi okul mezunlarında yoksulluk oranı %7,4 olmuştur. Diğer yandan en düşük yoksulluk oranı %2,7 ile

yükseköğretim mezunlarında gerçekleşmiştir.

TÜİK'in 2024 yılı için illere göre yoksulluk dağılımında göreceli yoksulluk oranı (medyan gelirinin %50'sine göre yoksulluk) şeklinde beşli bir ayırım yapmıştır. Burada göreceli yoksulluk oranı en yüksek iller %11,6 ile %15 arasında, en yüksek oranlı ikinci aralıktaki iller %10,6 ile %11,5 aralığında, üçüncü en yüksek iller %8,6 ile %10,5 aralığında, dördüncü en yüksek iller aralığı ise %7,6 ile %8,5 arasında olmuştur. En düşük göreceli yoksulluk oranına sahip olan iller ise %4,5 ile %7,5 aralığında olmuştur. Mersin burada üçüncü en yoksul iller aralığında yer almıştır (TÜİK, 30 Aralık 2024).

3.4.1. Gelir Grupları

TÜİK (2024, s.12) 2024 yılı verilerine göre Türkiye'deki 65 yaş üstü yaşlı nüfus içerisinde yoksulluk ve sosyal dışlanma yaşayanların oranı %23,3 ile oldukça yüksektir. Söz konusu kaynak verilerine göre kadın yaşlıların %24,2 yoksulluk ve sosyal dışlanma oranı, erkek yaşlıların %22,3 olan yoksulluk ve sosyal dışlanma oranının üstündedir. TÜİK'in Yoksulluk ve Yaşam Koşullarına ilişkin 2024 yılı istatistiklerinde toplam nüfus içinde yoksulluk ve sosyal dışlanma ile yüzleşme oranı %29,3'tür. Bu oran yaş aralıklarına göre değerlendirildiğinde 0-17 yaş arasında %38,7, 18-64 yaş aralığındaki bireylerde %26,6'tır. Ancak her halükarda toplam yaşlı nüfus içinde iyimser bir yaklaşımla her beş kişiden biri yoksullukla ve sosyal dışlanma ile yüzleşmektedir ve bu oran oldukça yüksektir (TÜİK, 30 Aralık 2024).

Tablo 6: Emeklilerin Elde Ettikleri Aylık Gelir

Gelir Düzeyi	Adet	Yüzde (%)
15.000 TL ve altı	79	18,6
15.001 - 25.000 TL	129	30,4
25.001 - 35.000 TL	101	23,8
35.001 TL ve üzeri	115	27,1
Toplam	424	100

Tablo 6'da görüleceği üzere emeklilerin en büyük kısmı (%30,4) 15.001-25.000 TL aralığındaki gelir grubunda yer almaktadır. Ancak, 15.000 TL ve altı gelirle geçinen %18,6'lık bir kesim bulunmaktadır ki bu durum, özellikle artan enflasyon ve yaşam maliyetleri düşünüldüğünde ciddi bir ekonomik kırılganlığı işaret etmektedir.

3.4.2. Emeklilerin Gelir Kalemlerine Göre Ortalama Gelirleri

Emeklilerin aylık gelir durumları ve bu gelir kalemleri incelendiğinde de salt emekli geliri elde edenlerin ağırlıklı olduğu gözlenmektedir.

Tablo 7: Emeklileri Aylık ve Diğer Gelir Durumları

	N	%	Ortalama aylık
Yalnız Bir Emekli	262	61,8	23918
Emekli ve çalışan	82	19,3	51101
Emekli ve ek gelir	80	18,9	41138
Toplam	424	100,0	32473

Tablo 7’de, görüleceği üzere incelenen örnekleme; katılımcıların %61,8’ini oluşturan grupta, emeklilik aylığı tek gelir kaynağı olarak yer almaktadır. Ortalama aylığın 23.918 olarak belirlenmesi, bu grubun ekonomik açıdan diğer gruplara kıyasla daha dezavantajlı olduğunu göstermektedir. Sadece emekli aylığına bağlı kalmak, emeklilerin yaşam standartlarını ve ekonomik güvenliklerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Örneklemin %19,3’ünü oluşturan grupta, emeklilik aylığına ek olarak aktif çalışma gelirinin de bulunması dikkat çekicidir. Ortalama aylığın 51.101 olması, çalışma faaliyetlerinin emeklilik döneminde ekonomik refahı artırmada önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu durum, iş gücüne katılımın emeklilik döneminde de sürdürülebilir olduğunu ve ek gelirin bireylerin yaşam kalitesine olumlu yansıyabileceğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların %18,9’unu temsil eden grupta ise, emekli aylığının yanında farklı ek gelir kaynaklarına da sahip olunmaktadır. Ortalama aylığın 41.138 olarak belirlenmesi, ek gelir kaynaklarının ekonomik güvenliği artırmada belirgin bir etkisi olduğunu göstermektedir.

3.4.3. Emeklinin Harcama Düzeyi

Türkiye’de 2024 yılında toplam nüfus içinde bireylerin %57,5’i evden uzakta tatil yapamadıklarını %39,3’ü iki günde bir et, tavuk ya da balık yiyemediğini, %26,8’i beklenmedik masraflarını karşılayamadığını, %15,3’ü ısınma maliyetini karşılayamadığını, % 59,6’sı ise eskimiş eşyalarını yenileyemediğini belirtmektedir. TÜİK, 30 Aralık 2024).

Tablo 8: Emeklilerin Harcamalarını Karşılama Durumu

Harcama Düzeyi	Adet	Yüzde (%)
Çok azını	25	5,9
Azını	104	24,5
Yarısını	150	35,4
Çoğunu	104	24,5
Toplam	424	100

Tablo 8, Mersin'deki emeklilerin harcama düzeylerine ilişkin önemli verileri sunmaktadır.

Verilere göre; toplamın %5,9'unu oluşturan grupta, emeklilerin gelirlerinin yalnızca çok küçük bir kısmını harcamalarına ayırdıkları gözlemlenmektedir. Bu durum, ya harcamalarının çok kısıtlı olması ya da gelirlerinin yetersiz olması gibi ekonomik kısıtlamalara işaret edebilir.

Toplamın %24,5'ini oluşturan grupta, emeklilerin gelirlerinin belirli bir kısmını harcamaları söz konusudur. Ancak, bu durum yine de temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamada kısıtlı kalındığına dair bir gösterge olabilir.

En yüksek orana sahip olan %35,4'lük dilim, emeklilerin gelirlerinin yaklaşık yarısını harcama düzeyine ayırdıklarını göstermektedir. Bu, emeklilerin yaşam standartlarını sürdürebilmek için gelirlerinin önemli bir bölümünü günlük harcamalara yönlendirdiklerini ortaya koymaktadır.

Yine %24,5 oranında yer alan grup ise, gelirlerinin büyük bir bölümünü harcamalara ayırmaktadır. Bu durum, özellikle gelir düzeyleri düşük olan emeklilerin yaşam maliyetlerini karşılamada yaşadıkları zorlukları yansıtabilir.

3.5. Barınma ve Sosyal Destek Durumu

Mersin'deki emeklilerin büyük bir çoğunluğu (%78,2) kendi evinde oturmaktadır. Tablo 9'da görüleceği gibi emeklilerin önemli bir kısmının barınma açısından güvenceli bir yaşama sahip oldukları anlaşılmaktadır. Ancak, %18,4'lük kesimin kira ödemesi, özellikle sabit gelire sahip bireyler için önemli bir mali yük oluşturabilir. Diğer yandan kira ödeyen emekliler, artan yaşam maliyetleri karşısında ekonomik zorluklarla daha fazla karşılaşabilir. Aile yanında kalan emeklilerin oranının düşük olması, bağımsız yaşam tercihlerinin yaygın olduğunu göstermektedir.

Tablo 9: Emeklilerin Barınma Gereksinimlerini Karşılama Yöntemleri

Barınma Durumu	Yüzde (%)
Kendi evinde oturan	78.2
Kira ödeyen	18.4
Aile yanında kalan	3.4

3.6. Mersin’de Emeklilerin Gelir Temelli Sosyoekonomik Profili: Ki-kare Analizi

Yapılan Ki-kare analizinde ilçelere göre emeklilerin gelir durumları değişmektedir (Ki-kare P değeri 0,005). Tablo 10’da görüleceği gibi gelir düzeyi yükseldikçe Mezitli ve Yenişehir ilçelerinde yoğunlaşma görülmektedir. Düşük gelir grupları daha çok Akdeniz ve Toroslar ilçelerinde toplanmaktadır.

Tablo 10: Gelir Gruplarına Göre İlçe Dağılımı

Gelir Grubu	Akdeniz	Mezitli	Tarsus	Toroslar	Yenişehir	Diğer İlçeler	Toplam
15.000 ve altı	15 (%25,0)	28 (%16,8)	3 (%14,3)	18 (%34,0)	15 (%13,6)	0 (%0,0)	79 (%18,6)
15.001 - 25.000	24 (%40,0)	44 (%26,3)	3 (%14,3)	19 (%35,8)	33 (%30,0)	6 (%46,2)	129 (%30,4)
25.001- 35.000	13 (%21,7)	43 (%25,7)	7 (%33,3)	10 (%18,9)	25 (%22,7)	3 (%23,1)	101 (%23,8)
35.001 ve üstü	8 (%13,3)	52 (%31,1)	8 (%38,1)	6 (%11,3)	37 (%33,6)	4 (%30,8)	115 (%27,1)
Toplam	60 (100,0%)	167 (100,0%)	21 (100,0%)	53 (100,0%)	110 (100,0%)	13 (100,0%)	424 (100,0%)

Yapılan Ki-kare analizinde ilçelere göre emeklilerin gelir durumları değişmektedir (Ki-kare P değeri 0,005). Gelir düzeyi yükseldikçe Mezitli ve Yenişehir ilçelerinde yoğunlaşma görülmektedir. Düşük gelir grupları daha çok Akdeniz ve Toroslar ilçelerinde toplanmaktadır.

Tablo 11: Gelir Gruplarına Göre Harcama Durumu

Gelir Grubu	Çok Azını	Azını	Yarısını	Çoğunu	Hepsini	Toplam
15.000 ve altı	10 (%40,0)	22 (%21,2)	17 (%11,3)	23 (%22,1)	7 (%17,1)	79 (%18,6)
15.001 - 25.000	9 (%36,0)	41 (%39,4)	43 (%28,7)	28 (%26,9)	8 (%19,5)	129 (%30,4)
25.001 - 35.000	4 (%16,0)	29 (%27,9)	37 (%24,7)	22 (%21,2)	9 (%22,0)	101 (%23,8)
35.001 ve üstü	2 (%8,0)	12 (%11,5)	53 (%35,3)	31 (%29,8)	17 (%41,5)	115 (%27,1)
Toplam	25 (100,0%)	104 (100,0%)	150 (100,0%)	104 (100,0%)	41 (100,0%)	424 (100,0%)

Tablo 11 ise, gelir gruplarına göre harcama durumlarındaki farklılığı yansıtmaktadır (Ki-kare p değeri 0,000). Düşük gelir gruplarında harcamaların büyük bir kısmının temel ihtiyaçlara yöneldiği görülmektedir. Yüksek gelir grubunda ise harcamaların daha dengeli dağıldığı gözlemlenmektedir.

Tablo 12: Gelir Gruplarına Göre Barınma Şekli

Gelir Grubu	Apartman	Müstakil	Site	Toplam
15.000 ve altı	38 (%18,4)	26 (%34,7)	15 (%10,5)	79 (%18,6)
15.001 - 25.000	65 (%31,6)	26 (%34,7)	38 (%26,6)	129 (%30,4)
25.001 - 35.000	55 (%26,7)	11 (%14,7)	35 (%24,5)	101 (%23,8)
35.001 ve üstü	48 (%23,3)	12 (%16,0)	55 (%38,5)	115 (%27,1)
Toplam	206 (100,0%)	75 (100,0%)	143 (100,0%)	424 (100,0%)

Emeklilerin gelir gruplarına göre barınma şekli değişmektedir (Ki-kare P değeri 0,000). Tablo 12’de görüldüğü üzere emeklilerin gelir seviyesi arttıkça apartman yerine site içindeki konutları tercihi ettikleri gözlenmektedir. Buna karşın düşük gelir grubunda ise müstakil evlerin oranı yüksektir.

Tablo 13: Emeklilik Kaynağına Göre Dağılım

Gelir Grubu	Başka Kaynak	İşçi (SSK)	Memur	Serbest Meslek	Toplam
15.000 ve altı	7 (%30,4)	52 (%27,5)	11 (%6,1)	9 (%28,1)	79 (%18,6)
15.001 - 25.000	5 (%21,7)	55 (%29,1)	64 (%35,6)	5 (%15,6)	129 (%30,4)
25.001 - 35.000	5 (%21,7)	44 (%23,3)	51 (%28,3)	1 (%3,1)	101 (%23,8)
35.001 ve üstü	6 (%26,1)	38 (%20,1)	54 (%30,0)	17 (%53,1)	115 (%27,1)
Toplam	23 (100,0%)	189 (100,0%)	180 (100,0%)	32 (100,0%)	424 (100,0%)

Emeklilerin emekli oldukları kuruma/kaynağa göre gelir grupları değişmektedir (Ki-kare P değeri 0,000). Tablo 13’de ise emekli aylığına ek olarak gelir elde edenler genellikle yüksek gelir grubunda yer aldıkları görülmektedir. En düşük gelir grubunda ise büyük oranda SSK emeklileri yer almaktadır.

3.7. Emeklilerin Çalışma Durumunu Belirleyen Etkenler: Lojistik Regresyon Analizi

Emeklilerin çalışma durumunu etkileyen faktörler, lojistik regresyon analizi yöntemi ile belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 14’te, bu analize göre emeklilerin çalışma durumunu etkileyen temel değişkenlere ve LOGIT regresyon sonuçlarına yer verilmektedir.

Tablo 14: Emeklilerin Çalışma Durumunu Etkileyen Faktörler (Lojistik Regresyon Analizi)

Değişken	Katsayı	Standart Hata	Z-İstatistiği	Olasılık
Hane (Ailede Yaşayan Kişi Sayısı)	0,4026	0,1103	3,65	0,0003*
G (Gelir)	0,0000229	0,00000604	3,79	0,0002*
Eğitim (Eğitim Seviyesi)	0,3663	0,1686	2,17	0,0298**
Cins (Kadın:0, Erkek:1)	11,060	0,3988	2,77	0,0056*
Sabit Terim	-56,280	0,7532	-7,47	0,0000*

*%1 hata payı içerir. ** %5 hata payı içerir.

McFadden R²: 0,1736

LR İstatistiği: 67,06 (p<0,001)

Doğruluk Oranı: 84,6%

Bu çalışmada, emeklilerin çalışma durumunu etkileyen faktörlerin belirlenmesine yönelik olarak bir lojistik regresyon (LOGIT) modeli tahmin edilmiştir. Modelde bağımlı değişken olarak emeklilerin çalışma durumu (1 = çalışıyor, 0 = çalışmıyor) ele alınmış; bağımsız değişkenler ise cinsiyet, eğitim düzeyi, gelir seviyesi ve hanehalkı büyüklüğü olarak belirlenmiştir.

Modelin genel anlamlılığı, LR istatistiği (67,06; $p < 0,001$) ile doğrulanmış olup, McFadden R^2 değeri 0,1736 olarak bulunmuştur. Ayrıca modelin doğruluk oranı %84,6 olarak hesaplanmış ve bu oran modelin bağımlı değişkeni tahmin etme konusundaki gücünü göstermektedir.

Elde edilen bulgulara göre modelde yer alan tüm bağımsız değişkenler istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur:

Cinsiyet (Kadın=0, Erkek=1) değişkeni pozitif yönlü ve anlamlı bir etkide bulunmuştur ($\beta=11,060$; $p=0,0056$). Erkek emeklilerin, kadın emeklilere göre çalışma olasılıkları daha yüksektir. Bu bulgu, toplumsal cinsiyet rolleri ve erkeklerin ekonomik sorumluluk taşıma beklentisiyle açıklanabilir.

Hanehalkı büyüklüğü arttıkça emeklilerin çalışma olasılığı da artmaktadır ($\beta=0,4026$; $p=0,0003$). Bu, daha fazla bireyin yaşadığı hanelerde ek gelir ihtiyacı nedeniyle emeklilerin iş gücüne katılma olasılıklarının arttığını göstermektedir.

Eğitim Düzeyi de çalışma olasılığını pozitif yönde etkilemektedir ($\beta=0,3663$; $p=0,0298$). Eğitim seviyesi yüksek olan bireylerin, emeklilik sonrasında da iş yaşamına katılma isteğinin daha fazla olduğu ve çalışma olanaklarına erişimlerinin daha kolay olduğu söylenebilir.

Gelir Seviyesi, beklentilerin aksine, pozitif yönde anlamlı bir etkide bulunmuştur ($\beta=0,0000229$; $p=0,0002$). Her ne kadar etkisi görece düşük bir katsayıyla ölçülmüş olsa da, gelir düzeyi yüksek olan emeklilerin de ekonomik hayata aktif olarak katılma isteğinde oldukları anlaşılmaktadır. Bu durum sadece maddi ihtiyaçlardan ziyade, sosyal katılım ve üretkenlik gibi psikososyal motivasyonların da etkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, elde edilen bulgular; cinsiyet, hanehalkı yapısı, eğitim ve gelir gibi değişkenlerin emeklilerin çalışma kararlarında önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır. Söz konusu faktörler, emeklilik sonrası iş gücüne katılımda belirleyici unsur olarak değerlendirilmelidir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

21. yüzyılda sosyal güvenlik sistemleri yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda demografik ve sosyal dönüşümler karşısında da ciddi bir sınavdan geçmektedir. Dijitalleşme, esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşması, kayıt dışı istihdamın sürmesi, gelir eşitsizlikleri ve küresel sağlık krizleri gibi dinamikler; sosyal güvenliğin geleneksel kurgu ve işleyişini sorgulatmakta, sistemlerin adaptasyon kapasitesini zorlamaktadır. Bu yeni risk ortamında, emeklilik sistemleri yalnızca yaşlılıkta gelir güvencesi sağlama işleviyle değil, aynı zamanda aktif yaşlanmayı destekleyen sosyal politikalara entegre edilme gerekliliğiyle de karşı karşıyadır. Bu bağlamda, emeklilerin emeklilik sonrası çalışma eğilimleri, yalnızca bireysel ekonomik gerekçelerle değil, toplumsal katılım, üretkenlik ve yaşam kalitesinin sürdürülmesi açısından da değerlendirilmelidir. Mersin ili örneğinde yapılan bu çalışma, Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin bu dönüşüm sürecine nasıl yanıt verdiğine ve emeklilerin hangi koşullar altında yeniden işgücüne katılmaya yöneldiğine dair önemli ipuçları sunmaktadır.

Sosyal güvenlik sistemleri 21. yüzyılda önemli bir güven testine girmektedir. Küresel olarak nüfusun yaşlanması sosyal güvenlik sistemlerinin sosyal koruma kapsamalarını hem kişiler hem de riskler yönünden olumsuz etkilemektedir. Söz konusu durum gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin çoğunda olduğu gibi Türkiye’deki sosyal güvenlik sistemlerinin emeklilik programlarını da olumsuz yönde etkilemektedir. Türkiye’de nüfusun yaşlanması iki temel riski ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan ilki, işgücü piyasasında aktif nüfus oranının azalması ve pasif nüfus oranının artmasıdır. Bu durum emeklilik programlarının gelirlerinde azalmaya ve güvence altına alınması gereken kişi sayısının artmasına neden olurken, sosyal güvenlik giderlerini de arttırmaktadır. Kuşkusuz böyle bir yapı sosyal güvenlik sistemlerinin mali sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir. İkinci risk ise; Türkiye’de emeklilik sistemi kapsamında yer alan kişi sayısının artışına bağlı olarak, sağlanacak güvencelerin düzeyinin düşmesi ya da diğer bir ifadeyle emeklilik gelirlerinin azalmasıdır.

Emeklilik gelirleri ya da aylıkları emeklilerin yaşam koşullarını sağlayan temel gelirlerdir. Türkiye’de nüfus hızla yaşlanmakla birlikte emekli nüfusu da hızla artmaktadır. Emeklilerin sosyo-ekonomik yapısı her geçen gün daha da tartışılmaktadır. Mersin, Türkiye’nin en fazla emekli nüfusuna sahip ilk on ili arasına girmektedir. Bu çalışma, Mersin ili örneğinde emeklilerin yaşam koşullarını incelemeyi amaçlamıştır ve bu doğrultuda 424 kişi ile anket çalışması yapılmıştır.

Çalışmada, emeklilerin büyük çoğunluğunun 61 yaş ve üstünde olduğu

bulunmuştur. Bu nedenle emeklilerin yarı yarıya aktif yaşlılık döneminde olduğu söylenebilir. Ayrıca, 65 yaş ve üstündekilerin oranı %49'dur. Buna göre, emekliler içinde özel gereksinimlere ihtiyaç olabileceklerin oranı da yüksektir.

Çalışmada Mersin ilindeki emeklilerin hanehalkı genişliği ortalama 2,6 olarak bulunmuştur. Tek başına yaşayanların oranı %16,3 iken, 2 kişi ve daha altında yaşayanların oranı ise %59 olarak bulunmuştur. Bu durum emeklilerin daha çok eşleri ile birlikte ya da tek başlarına yaşadıklarını göstermektedir. Bu anlamda yerel ve merkezi yönetimlerin emekliler ile ilgili sosyal desteklerini artırmaları gerekmektedir. Eğitim düzeyleri emeklilerin sırasıyla ilkokul, üniversite, lise, ortaokul şeklinde sıralanmaktadır. Çalışmada eğitim durumu artıkcı emeklilik sonrası çalışmanın arttığı görülmektedir. Emekli ailelerin ortalama hanehalkı gelirleri 32.473 TL olarak hesaplanmıştır. Çalışmayan ve herhangi bir ek geliri olmayan hanehalkında ortalama gelir 23.918 TL olarak hesaplanmıştır. Bu şekildeki hanelerin toplam emekliler içindeki oranı %62'dir. Bu gruptaki emeklilerin ortalama gelirlerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Emekliler ihtiyaçlarının önemli bir kısmını karşılayamamaktadırlar. Dolayısıyla, emeklilerin ihtiyaçlarını karşılama durumu sorunludur. Bu çalışmanın bölgesel farklılıkları anlamada önemli bir katkı sağlaması beklenmektedir. Bu bağlamda Mersin iline ilişkin emeklilerin gelir düzeyleri ve kaynakları, alım güçleri, eğitim durumları, hanehalkı sayısı, ikamet ettiği ilçe ve konut türü, emeklilik sonrası çalışıp çalışmama durumu gibi faktörler incelenmiştir. Çalışmada yöntem olarak Ki-kare analizi ve LOGIT analizi kullanılmıştır. Çalışmanın sonucunda Mersin ilinde yaşayan emeklilerin ortalama hanehalkı geliri 32.473 TL olarak hesaplanmıştır. LOGIT model analiz sonucunda emeklilerin çalışma nedenleri ortaya konmuştur.

Bu anket, Mersin ilindeki emeklilerin gelir gruplarına göre yaşadıkları bölgeler, harcama eğilimleri, barınma şekilleri ve emeklilik kaynaklarını analiz etmektedir. Veriler, düşük gelir gruplarında barınma şeklinin müstakil evler ve apartmanlar şeklinde olduğunu, yüksek gelir grubunda ise site yaşamının tercih edildiğini göstermektedir. Aynı zamanda düşük gelir grubundakilerin harcamalarının büyük kısmını temel ihtiyaçlara ayırdığı, yüksek gelir grubunun ise harcamalarını daha dengeli dağıttığı görülmektedir.

Lojistik regresyon analizi sonuçlarına göre, ailede yaşayan kişi sayısı, gelir seviyesi, eğitim seviyesi ve cinsiyet emeklilerin çalışma durumunu anlamada önemli değişkenlerdir. Erkek emekliler, daha eğitilmiş olanlar ve gelir seviyesi yüksek olanlar çalışma hayatına devam etme eğilimindedir. Bu bulgular, emeklilerin çalışma motivasyonlarını anlamak ve sosyal politikalar geliştirmek açısından önemlidir.

Sonuç olarak, 21. yüzyılda sosyal güvenlik sistemlerinin karşılaştığı yeni riskler, emeklilik kavramını da dönüştürmektedir. Mersin ili örneğinde elde edilen bulgular, emeklilik sonrası çalışma eğilimlerinin sadece ekonomik gereksinimlerle değil; eğitim düzeyi, toplumsal roller ve hane yapısı gibi çok boyutlu dinamiklerle şekillendiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda sosyal güvenlik politikalarının, emeklilerin yaşam kalitesini artırmaya ve aktif yaşlanmayı desteklemeye yönelik bütüncül ve sürdürülebilir bir yaklaşımla yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, M. (2024), Kirada Yaşayan Emeklilerin Barınma Sorunu ve Bu Soruna Yönelik Bir Öneri: Emekli Lojmanları, *Sosyal Güvence Dergisi*, Sayı 25, s. 1237-1273. doi: 10.21441/sosyalguvence.1444341
- Alper, Y. (2011). Sosyal Güvenlik Reformu ve Finansmanla İlgili Beklentiler. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1, 7-47.
- Alper, Y. (2019). Sosyal Güvenlik Kurumunun Kuruluş Yılı 1945 Olmalıdır: Yeni Logo-Eski Tarih. *Sosyal Güvenlik Üzerine Yazılar'ım* (İşveren Dergisi, Ekim-2007). Türk Metal Sendikası Araştırma ve Eğitim Merkezi Yayınları, Ankara, 269-272.
- Aydın, E. G. (2013). Türkiye’de Kayıtdışı İstihdam Konusu Üzerine Teorik ve Ampirik Bir Çalışma. *SESSION 6C: Bölgesel Konular. International Conference on EurasianEconomies*, s. 783-790.
- Aytaç, S. (2017). Emeklilerde Yaşam Tatmini: Bursa Örneği. *Sosyoloji Konferansları*, (2017-1), 55 43-58.
- Beveridge, W. (1942). *Social Insurance and Allied Services*. His Majesty’s Stationery Office, London.
- Çakan, S., & Gök, B. (2022). Türkiye’de emekli bireylerin iş yaşamlarına yeniden dönmelerine ilişkin sosyoekonomik nedenler. *Journal of Awareness*. 7(3): 97-110, DOI: 10.26809/joa.7.3.02
- Castro, R. (2024). Country-level, mandatory, self-financeable pension replacement rates in OECD countries. *Journal of Pension Economics and Finance*, 23, 321–334, doi:10.1017/S1474747223000161.
- Cremer, H. and Pestieau, P. (2003). Social insurance competition between Bismarck and Beveridge. *Journal of Urban Economics*, 54, 181-196.
- Çınay, M. K. (2023). Türkiye’de Emeklilik Yaşı Sonrası Çalışma: Yaşam Seyri Yaklaşımından Niteliksel bir Analiz. *Reflektif Journal of Social Sciences*, 4(2), 309-329.
- Donald, A., B. & Lindgren, B. W., (1996), *Statistics: TheoryandMethods*. 2nd. Edition, Wadsworth Publishing Company, California.
- Durusoy-Öztepe, N. & Adalı, A. (2022). İşverenlerin Emekli Çalışan İstihdam Etme Kararlarına İlişkin Nitel Bir Çözümleme. *Yönetim ve Çalışma Dergisi*. 6(2), 145-164.
- Erdal, İ. (2019). Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdam ve Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Politikaları, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16 (8), 225-246.
- Etcı,H. & Karagöl,V. (2019). Türkiye’de İstihdam ve İşsizlik, *Munzur Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,14,7, s.58-75
- Gujurati, D. N. (2001). *Temel Ekonometri*. Çev.: Ümit Şenesen-Gülay Günlük Şenesen,

Literatür Yayıncılık, İstanbul.

Güloğlu, T., Korkmaz, A. & Kip, M. (2003). Türkiye'de Kayıtdışı İstihdam Gerçeğine Bir Bakış. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 0(45), 51-95.

Güzel, A. & Okur, A. R. (2003). Sosyal Güvenlik Hukuku. Beta Yayınları, İstanbul.

Hinrichs, K. (2019). *Old age and pensions*. Routledge Handbook of the Welfare State, Second Edition. Edited by Bent Greve, Taylor & Francis Group, New York, 417-431.

ILO. (2011). *Social security for social justice and a fair globalization: Recurrent discussion on social protection (social security) under the ILO Declaration on Social Justice for a Fair Globalization*, Sixth item on the agenda, Report VI, International Labour Office (ILO), Geneva.

ISSA. (2019). *10 Global Challenges For Social Security: Developments and innovation*. International Social Security Association (ISSA). Geneva.

Işık-Erol, S. (2019). Sosyal Güvenlik Sistemi: Sosyal Sigorta, Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Bileşenleri Bağlamında. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (23), 1-14.

İlbay, A. B., Yiğit, Y. Özişli, Ö. (2016). Emeklilerin yaşam doyumu ve rehberlik ihtiyacı ilişkisi - Sakarya örneği. *Journal of Behavior at Work*, 1(1), 36-47.

İşyar, Y. (1994). *Ekonometrik Modeller*. Uludağ Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 92, Bursa.

Kartal, M., (1998), *Bilimsel Araştırmalarda Hipotez Testleri, Parametrik ve Nonparametrik Teknikler*. 2. Baskı. Şafak Yayınevi, Erzurum.

Karadeniz, O., & Durusoy-Öztepe, N. (2013). Türkiye'de yaşlı yoksulluğu. *Çalışma ve Toplum*, 3(38), 77-102.

Malhotra, N. K., (2004), *Marketing Research (An Applied Orientation)*. Pearson Prentice Hill.

Marangoz, C. (2017). Emeklilik sendromu: Ekonomik, sosyal, psikolojik sorunlar. *Dosya: Yaşlanan Nüfus ve Sağlık. Güz*, 12-15.

Oral, A. İ. (2008). Emeklilerin Yeniden Çalışmaya Başlaması ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunlar Üzerine Düşünceler *Çalışma ve Toplum*, 2008/4, 135-186.

Scheubel, B. (2013). *Bismarck's Institutions: A Historical Perspective on the Social Security Hypothesis*. Beiträge zur Finanzwissenschaft herausgegeben von Hans-Werner Sinn und Clemens Fuest, Mohr Siebeck, Tübingen.

Tuncay, A. C. & Ekmekçi, Ö. (2021). *Sosyal Güvenlik Hukuku Dersleri*, Beta Yayınlar, İstanbul.

Turan, E., (2003). Sosyal Güvenlik Hakkı, *Kamu İş Dergisi*, 7 (3), 1-20.

- Türkiye Emekliler Derneği (TÜED). (Nisan 2024). *Aylık Haber Bülteni*. Yıl: 21 Sayı: 257.
- TÜİK. (13 Mart 2025). *İstatistiklerle Yaşlılar, 2024*. Türkiye İstatistik Kurumu, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Yaslılar-2024-54079> (Erişim Tarihi: 24.03.2025).
- TÜİK. (2024). *İstatistiklerle Yaşlılar*, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Ankara.
- TÜİK. (25 Nisan 2025). *Aktif Yaşlanma Endeksi-2024*, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Aktif-Yaşlanma-Endeksi-2024-57937> (Erişim Tarihi: 28.05.2025)
- TÜİK. (15 Mayıs 2024). *İstatistiklerle Aile, 2023 yılı*, Türkiye İstatistik Kurumu, Haber Bülteni, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Aile-2023-53784#:~:text=Ortalama%20hanehalk%C4%B1%20b%C3%BCy%C3%BCKl%C3%BC%C4%9F%C3%BC%203%2C14,3%2C14%20ki%C5%9Fiye%20d%C3%BC%C5%9Ft%C3%BC%C4%9F%C3%BC%20g%C3%B6r%C3%BCKld%C3%BC.,> (Erişim Tarihi: 24.03.2025).
- TÜİK. (30 Aralık 2024). *Yoksulluk ve Yaşam Koşulları İstatistikleri*, Sayı: 53714, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yaşam-Koşulları-İstatistikleri-2024-53714#:~:text=S%C3%BCrekli%20yoksulluk%20oran%C4%B1%20%13%2C7%20oldu&text=Buna%20g%C3%B6re%2C%202024%20y%C4%B1l%C4%B1%20sonu%C3%A7lar%C4%B1na,artarak%20%13%2C7%20oldu.> (Erişim tarihi: 21.03.2025).
- WEF. (2025). *The Global Risks Report 2025, 20th Edition*. The World Economic Forum's Centre for the New Economy and Society. Geneva.
- Yüksel, H. (2016). *Sosyal güvenlik Hukuku: Primli ve primsiz Rejim*. Ekin Yayınevi, Bursa.